

Utfärdande av provisoriska pass för barn för direkt resa till Sverige

Till justitieutskottet

Justitieutskottet har den 4 april 2006 berett socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2005/06:144 Utfärdande av provisoriska pass för barn för direkt resa till Sverige, jämte de motioner som kan komma att väckas i ärendet. Propositionen har inte föranlett några motioner, men socialutskottet överlämnar, under förutsättning av justitieutskottets medgivande, ett antal motioner väckta under den allmänna motionstiden 2004 och 2005. Motionerna rör krav på åtgärder för svenska barn som befinner sig i vanmakt utomlands.

Propositionen och motionerna föranleder följande yttrande från socialutskottet.

Utskottets överväganden

Propositionen

I propositionen föreslås lagändringar i passlagen (1978:302). Ändringarna innebär att pass för direkt resa till Sverige skall utfärdas för den som är under arton år om barnets vårdnadshavare lämnat sitt medgivande. Pass skall dock få utfärdas även utan sådant medgivande om ett barn befinner sig i en situation där det finns risk för att dess hälsa eller utveckling skadas eller det annars finns särskilda skäl. Det föreslås vidare att pass för barn för direkt resa till Sverige som utfärdats utan vårdnadshavares medgivande inte skall kunna återkallas av vårdnadshavaren. Slutligen föreslås att kommunal nämnd som fullgör uppgifter inom socialtjänsten, på begäran av passmyndighet, skall yttra sig i fråga om att utan vårdnadshavares medgivande utfärda pass för den som är under arton år.

De föreslagna lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2006.

Motionerna

Under allmänna motionstiden 2004 och 2005 har ett antal motioner väckts, nämligen 2004/05:So524 av Mariam Osman Sherifay (s), 2005/06:So288 yrkande 8 och 2005/06:So289 yrkandena 1–6, båda av Sten Tolgfors (m), 2005/06:So429 av Hillevi Engström (m) yrkandena 1–5 och 8–9, 2005/06:So447 av Ulf Nilsson m.fl. (fp) och 2005/06:So695 yrkande 5 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd).

Motionerna tar upp frågor om socialtjänstens ansvar för svenska barn som befinner sig i vanmakt utomlands. Det kan vara fråga om barn som vistas växelvis i både föräldrarnas gamla hemland och sitt eget hemland Sverige, och barn som mot sin vilja placeras av sina föräldrar i religiösa fundamentalistiska skolor i föräldrarnas hemland för att fostras, medan föräldrarna kan finnas kvar i Sverige. En annan fråga som väckts är huruvida tvångsomhändertagande med stöd av lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga skall kunna ske även om barnet befinner sig utomlands, och slutligen har också frågan om möjligheten att utfärda pass för minderåriga, utan vårdnadshavares medgivande, berörts.

Bedömning

Utskottet har erfarit att det förekommer att barn, som har sin hemvist i Sverige, skickas utomlands av sina vårdnadshavare för exempelvis utbildning eller fostran. I en del fall har utlandsvistelsen kommit till stånd i strid med barnets vilja, och barnet har fråntagits sitt pass och eventuella returbil-

jetter. En del av dessa barn har efter en tid gett sig i väg från den plats där de vistats och de har då ofta sökt sig till svenska ambassader och konsulat för att få hjälp med att återvända till Sverige.

Under 2004 fick Utrikesdepartementet via utlandsmyndigheterna kännedom om att 19 barn mot sin vilja befann sig i utlandet och önskade återvända hem till Sverige. Barnens medelålder var knappt 16 år. Många av barnen var pojkar med somaliskt ursprung med svenskt medborgarskap. I några fall har barnen varit utländska medborgare med permanent uppehållstillstånd i Sverige. I ungefär två fall av tre var de aktuella barnen eller familjen kända av socialtjänsten. År 2005 berördes något färre antal barn.

Dessa barn har inte sällan hamnat i situationer där de farit illa eller det funnits risk för att deras hälsa eller utveckling skall skadas. När barnen tagit kontakt med de svenska utlandsmyndigheterna har de ofta haft akuta behov av hjälp till mat och bostad på den aktuella platsen eftersom de tagit sig från en annan del av landet till huvudstaden eller till och med till ett annat land. Barnen har även haft behov av ett nytt pass och hjälp med resan hem till Sverige.

För att lösa problemen har utlandsmyndigheterna kontaktat vårdnadshavarna eller annan person som har det primära ansvaret för barnet och med deras och socialtjänstens hjälp kunnat se till att barnen kommit hem till Sverige. Vid en del tillfällen har emellertid vårdnadshavarna inte velat medverka till att barnet reser tillbaka till Sverige. Utlandsmyndigheterna har då funnit det osäkert huruvida det med gällande rätt finns möjlighet att utfärda pass för barnen, utan att barnens vårdnadshavare lämnat medgivande till detta, och man har heller inte kunnat bedriva handläggningen av passärendena med den skyndsamhet som med hänsyn till barnens förhållanden varit önskvärd.

Utskottet har uppmärksammat att Socialstyrelsen under år 2005 utfärdat ett meddelandeblad "Handläggning inom socialtjänsten av ärenden då barn med hemvist i Sverige söker hjälp hos svenska utlandsmyndigheter". I meddelandebladet uttalas bl.a. att provisoriskt pass för hemresa till Sverige för barn under arton år förutsätter att vårdnadshavaren lämnat sitt medgivande till att pass utfärdas och skriver på passansökan.

Av propositionen framgår att lagförslaget innebär att provisoriskt pass för barn för resa till Sverige i normalfallet skall få utfärdas endast efter medgivande från vårdnadshavarna, men att sådant medgivande inte skall krävas för att utfärda pass i de fall ett barn som är svensk medborgare befinner sig i en situation där det finns risk för att dess hälsa eller utveckling skadas eller det annars finns särskilda skäl att utfärda pass. Därtill har framgått att ett provisoriskt pass utfärdat på det viset, utan medgivande av vårdnadshavaren, inte heller skall kunna återkallas av vårdnadshavaren. På det föreslagna viset kommer, enligt utskottets mening, dessa barns intres-

sen att kunna beaktas framför vårdnadshavarnas i de fall då de senare har motstridiga intressen eller saknar intresse i det avseendet. Detta förefaller det finnas ett behov av.

Utskottet noterar också att det föreslås att, i likhet med vad som gäller då passmyndigheter inom riket överväger att utan vårdnadshavarens medgivande utfärda pass enligt 7 § andra punkten passlagen (1978:302), de utrikes passmyndigheter som överväger att utfärda provisoriska pass skall inhämta yttranden från socialnämnden. Då yttrandet skall avges skyndsamt kommer det visserligen inte att kunna företas någon omfattande utredning. Det kommer dock att finnas någon form av underlag för den utfärdande myndigheten och socialnämnden kommer på det viset att ha viss kännedom om, och även möjlighet att följa upp, barnets sociala situation i Sverige. Här ingår bl.a. möjligheten att vid behov ingripa med beslut om tvångsomhändertagande med stöd av lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Eftersom de föreslagna lagändringarna berör endast barn som är svenska medborgare ser utskottet fram emot att regeringen även avser att framöver göra motsvarande förändringar beträffande främlingspass. Utskottet har noterat att regeringen redan vidtagit vissa åtgärder genom att i regleringsbrevet för år 2006 ge länsstyrelserna i uppdrag att förstärka tillsynen av socialtjänstens handläggning av ärenden som rör strandsatta barn och att de berörda länsstyrelserna skall redovisa sina insatser och resultaten av tillsynen till regeringen senast den 1 februari 2007.

Utifrån de aspekter socialutskottet har att beakta bör propositionen tillstyrkas.

Socialutskottet anser att motionerna från allmänna motionstiden 2004 och 2005 i huvudsak tillgodoses genom de nu föreslagna ändringarna i passlagen (1978:302). Utskottet föreslår därför att justitieutskottet avstyrker bifall till motionerna 2004/05:So524, So288 yrkande 8, So289 yrkandena 1–6, So429 yrkandena 1–5 och 8–9, So447 och So695 yrkande 5.

Stockholm den 25 april 2006

På socialutskottets vägnar

Chatrine Pålsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Chatrine Pålsson (kd), Margareta Israelsson (s), Cristina Husmark Pehrsson (m), Conny Öhman (s), Lars U Granberg (s), Anne Marie Brodén (m), Erik Ullenhag (fp), Kenneth Johansson (c), Christer Engelhardt (s), Magdalena Andersson (m), Elina Linna (v), Jan Lindholm (mp), Martin Nilsson (s), Jan Emanuel Johansson (s), Marita Aronson (fp), Christina Nenes (s) och Gunilla Wahlén (v).